

DEN OFFENTLIGA KONTROLLEN ÖVER BANKVÄSENDET.

Foredrag i Nationaløkonomisk Forening den 10. December 1923.

Af Emil Sommarin.

Till enighet rörande en tidsenlig anordning av offentlig kontroll över bankväsendet torde man näppeligen kunna komma, om man icke i stort sett omfattar en gemensam grundåskådning med hänsyn till rätts- och statsväsendet. I stort sett hyllar väl vår generation den rättsfilosofi, som den geniale *Ørsted* fann tilldragande och fruktbar såväl för rättslärd, som för envar tänkande medborgare. Till den allmänna rätten (jus, quod naturalis ratio inter omnes homines constituit) böra enligt denna uppfattning fogas speciella lagar och föreskrifter, utformbara „efter de forskjellige Trin af Statsudvikling og under de meget forskjellige Forhold, som vise sig i Staterne“, allt med syfte att utveckla rättsordningen och statsförfattningen „saaledes, som de fornuftigviis bør ordnes saavel med Hensyn til at sikre alle Individens Frihed og Personlighed, som til Befordring af Samfundets fremskridende Velbefindende“. At den nationaløkonomiska vetenskapen ville *Ørsted* anförtro att „veilede med Hensyn til Ordningen af Eiendoms-, Omsättnings-, Närings- og Skatteforholdene“.

Till befördandet av ett folks framsteg i välstånd kan ett väl ordnat bank- och kreditväsen mäktigt bidra. Vid samma tid som *Ørsted* här i Köpenhamn gjorde sitt hem till en av medelpunkterna i det danska aandslivet, florerade i Lund umgänget i det s. k. „Härberget“, uppburet av *Tegnér* och *Agardh*. Denne senare, framstående botaniker och på samma gång intresserad nationalekonom, var verksam i Lund på den tiden, då de stora skiftesreformerna gjorde det naturligt, att

universitetets främste naturvetenskapsman tillika var dess lärare i praktisk nationalekonomi, med särskild hänsyn till lanthushållningen. Senare sammanfattade han, då han kunde se tillbaka på en långvarig verksamhet såsom politiker — och en blomstrande utveckling av kreditanstalter, som han själv gett uppslaget till och grundat, Sverges äldsta hypoteksförening och en av dess äldsta sparbanker — sitt bankpolitiska testamente av år 1854 i satsen: „Penningväsendet må så ordnas, at pennin- gar aldrig skola fattas för något produktivt företag, från husmannens rönjning av ett tunnland jord vid stugan till det mest omfattande sjösänkingsarbete, från anläggningen av en liten vägbit till att kringgå en backe till landets överdragande med kanaler och järnvägar“. Att bereda nödig kredit åt alla löftesrika produktiva anläggningar och all lönande produktion, så långt nödiga sparmedel kunna uppdrivas eller sammanskott göras, är den nationalekonomiska uppgiften för bank- och kreditväsendet. Därom förutsätter jag, att vi äro eniga, liksom om att det enskilda initiativet därvid måste vara det ledande och det bärande och de offentliga myndigheterna i regel blott övervakande.

Från dessa utgångspunkter vill jag försöka ge en inledning till debatten om den offentliga kontrollen över bankväsendet, vars utbyggnad står på dagordningen i alla de nordiska länderna.

De viktigaste bankhistoriska fakta torde jag kunna förutsätta såsom bekanta, särskilt efter utgivningen av Axel Nielsens Bankpolitik I samt offentliggörandet av de uppsatser, som tidigare influtit i Nationalökonomisk tidsskrift. Likaledes förbigår jag de kända fördelarna och nackdelarna av storbanksväsendet, de naturliga uppgifterna för medelstora provinsbanker och små ortsbankers samt sparbanksväsendets speciella betydelse o. s. v. Såsom en fördel betraktas det med rätta, om ett land äger och bevarar ett rikt utbildat och väl balanserat system av banker och andra kreditinrättningar av olika typer.

Äro speciell lagstiftning och inspektion av bankerna motiverade i nutiden?

är en fråga, till vilken man måste taga ställning på en gång i den meningen, att banklag och bankinspektion betinga varandra ömsesidigt. En speciell banklagstiftning påkallar en sakkunnig representant för statsmyndigheterna till att följa lagstiftningens efterlevnad och verkningar och till att ge anvisningar

till dess rättande och förbättrande, utan för snar benägenhet till lagändringar in casu. Och en offentlig inspektion behöver lagnormer att hålla sig till i sin kontrollerande verksamhet.

Bankinspektionens huvudsakliga uppgift anges med namnet, som betecknar den såsom kontrollerande och ingenting annat.

Banklagen bör, såsom all lagstiftning, fastslå de normer, som erfarenheten redan gjort allmängiltiga för en sund bankrörelse, t. ex. beträffande soliditet och likviditet, d. v. s. sådana normer som erfarenheten visat behövlige och vilkas frångående alltid leder till skada, särskilt för bankerna själva. Det är sålunda vid banklagstiftning icke fråga om att påtvinga bankväsendet föreskrifter, som äro hinderliga eller positivt skadliga för bankrörelsen eller för dess naturliga och tidsenliga utveckling.

Är då en sådan speciell banklagstiftning motiverad i nutiden? Den frågan kan naturligtvis icke avgöras med hänvisningar till, att en sådan lagstiftning icke funnits behöfelig tidigare, ty det ligger i den moderna utvecklingens natur att nya förhållanden och behov framträda „efter de forskjellige Trin af Statsudvikling“ även på lagstiftningens område, och det synes mig icke kunna förnekas, att det moderna bankväsendet långt mera än förr kommit att intaga en dominerande ställning inom näringslivet, varigenom bankrörelsen också mera vitalt berör samfundslivet. Men därjämte är bankrörelse otvivelaktigt också av alldeles särskild art, så att den skiljer sig från annan kommersiell rörelse, även där denna utövas genom aktiebolag. Det ekonomiska livets fortgående differentiering bör lagstiftningen följa, genom att den själv i erforderlig grad differentierar, för så vitt den vill ändamålsenligt fylla sina normerande uppgifter inom det ekonomiska samfundslivets olika områden.

Särskild banklagstiftning med bankinspektion är ett nutidskrav och man bör taga ställning till detsamma såsom ett nutidskrav.

Det är då knappast riktigt att, såsom man försökt i Finland¹⁾, avvisa spörsmålet om inrättande av en bankinspektion med hänvisningar till andra länder, där man ännu icke funnit anledning att stifta någon särskild banklag, eller där man, såsom i Sverge och Förenta staterna, redan tidigt haft både banklagar och inspektionsorgan, men av dem icke spårat verkningar, som gjort „en ände på det elände, som träder i dagen

¹⁾ Julius Grenman, Om bankinspektion, i Ekonomiska samfundets tidskrift 1920—1921, s. 13—36.

efter varje banksammanbrott“. Jämförelser från ett främmande land bli av allahanda skäl lätt haltande. Och hänvisningar till en redan förfluten tid bli det oftast icke mindre.

Om en särskild banklag icke funnits nödig i England, sammanhänger detta utan tvivel med dess säregna rättsväsen och den frihet, med vilken domstolarna vid den praktiska lagskipningen kunna begagna sig av denna säregenhet. Men 1918 gjordes banksammanslagningar beroende av H. M:ts prövning i England, där i övrigt lagstiftning aldrig saknats, av väsentlig betydelse för bankväsendets utveckling.

Bankenqueten i Tyskland 1908—1909 innehåller prof. Adolph Wagners tungt vägande inlägg för ett „Aufsichtsamt“, vilket han tilltänkte uppgifterna: „die Richtigkeit der veröffentlichten Tatsachen durch seine Kontrolle zu konstatieren, auf eigentümliche, vielleicht bedenkliche Momente in den Anlagen und Geschäften aufmerksam machen, sich darüber ein Urteil zu erlauben, aber dabei nicht materiell hindernd einzugreifen¹⁾).

Den svenska bankinspektionen har fyllt och fyller alltjämt dylika uppgifter, och i Sverge vill man gärna tänka sig, att dess tillvaro främjat och främjar bankrörelsens soliditet, kanske mindre genom positiva insatser än genom ett slags negativ förebyggelse, som den åstadkommer genom själva sin existens.

Den omständigheten att i Sverge under deflationskrisen icke någon enda mindre bank gått över styr med förlust för insättarna — tvungna fusioner hava gjorts i några fall, men alltid med överskott för delägarna — torde häntyda på en positiv insats från inspektionens sida (kontrollen över att nödiga avskrivningar göras, innan det utdelningsbara vinstöverskottet framkommer).

Bevismässigt torde eljest den svenska bankinspektionens positiva nytta näppeligen kunna göras åskådlig. Om svensk bankhistoria varit sällsynt fri från bankfallissemang, kan detta faktum icke med säkerhet tillskrivas lagstiftarnas tidiga och mångsidiga omsorger, utan är måhända grundat i andra natio-

¹⁾ Bankenquete 1908—1909, Verhandlungen (Depositenwesen), s. 87. — I annat sammanhang, s. 121 f., utförde Wagner tanken sålunda, att inspektören skulle kunna spörja en bankledning, om den icke funne skäl att stärka reserverna och likviditeten eller måhända gjorde klokt i att ifråga om riskfördelningen icke sätta allt för mycket på ett kort. Anhängare och motståndare till förslaget m. m. i Tyskland anges utförligare i sammanfattningen (Materialien zur Frage des Depositenwesens).

nella förhållanden av betydelse för hela den ekonomiska utvecklingen i Sverge, som företrädesvis inriktats på utnyttjandet av landets inhemska resurser och kunnat försiggå i ostörd fred.

De allmänna tendenserna i det moderna bankväsendets utveckling ha gjort sig gällande i alla länder, utan att därvid primärt betingas av, om länderna haft en utvecklad banklagstiftning och bankspektion eller intetdera. En mera genomförd arbetsdelning har kommit till stånd för bankväsendets två skilda uppgifter: 1) att förse landet med betalningsmedel och 2) att uppsamla och fruktbar göra dess sparkapital.

Den förra uppgiften har allt mera fullständigt fötbehållits rikets centralbank, som därvid även begränsats till de centralt penningpolitiska uppgifterna och företrädesvis blivit en bankernas bank. Centralbanken ger bättre garantier för en enhetlig diskontopolitik, sedan räntan frigivits, och en devispolitik av tillräcklig kapacitet samt därmed för stabilitet i penningvärde och växelkurser under normala tider, ävensom för finansiell krigsberedskap.

Bankväsendets andra uppgift har allt mera odelat tillfallit handels- och industribankerna, vilkas beroende av inlåningen medfört en hastig utbyggnad av banknätet med tyngdpunkten på ett eller annat sätt förlagd i stora bankenheter, betingade av den kommersiella och industriella expansionen till stordrift. På ett eller annat sätt har en mera eller mindre stark bankkoncentration kommit till stånd. Omkring 80 % av omslutningen lär i England komma på „the big five“ och i Tyskland omkring 75 % på de fyra s. k. D-bankerna. Sverges fyra storbanker torde icke direkt ha samma omfattning, men närma sig 60 %.

Koncessionssystemets utbildning inom den svenska banklagstiftningen

går tillbaka till begynnelsen av det svenska privatbanksväsendet, för vilket tidigast gällde 1824 års kungörelse, som föreskrev prövning av K. M:t, huruvida bolagsreglerna och utlåningsreglementena voro av den beskaffenhet och bolagets fonder av den betydelse, att bankens stiftande kunde väntas bereda lättade lånetillgångar för handel, näringar och jordbruk. 1846 års kungörelse angick enskilda banker med solidarisk ansvarighet för lottägarna och sedelutgivningsrätt, vilka då ensamma kunde komma i fråga, och den föreskrev, att K. M:ts prövning skulle

avse, huruvida bankinrättningen kunde vara för landet nyttig. De historiska förutsättningarna för koncessionssystemets införande i svensk banklagstiftning äro därmed angivna. Koncessionssystemet tillämpades även i den äldsta aktiebolagslagstiftningen (1848, 1860) för aktiebolag i allmänhet och kom därmed att gälla även för de första aktiebankerna (utan sedelutgivningsrätt), av vilka den äldsta, Skandinaviska Kreditaktiebolaget, stiftades 1863, egentligen på Tietgens initiativ. Andra aktiebolag än bankaktiebolag betogos rätten att driva inlåning från allmänheten, och de enskilda bankerna förlorade sedelutgivningsrätten genom 1897 års bankreform, som gav riksbanken sedelmonopol. Den sålunda skapade likställdheten mellan solidariska banker och bankaktiebolag kom det att synas oberättigat, att de senare undandrogos koncessionsbestämmelserna, när 1895 års aktiebolag, som senare ersatts med 1910 års, införde normativsystemet för aktiebolag. 1907 års bankkommitté föreslog också, att bestämmelsen om prövning av nyttan för det allmänna, som förutsattes för bildandet av ny solidarisk bank, vilket efter förlusten av sedelutgivningsrätten ej gärna kunde bli aktuellt, borde göras gällande även för bildandet av bankaktiebolag. Detta skedde genom 1911 års banklag.

Det svenska koncessionssystemets verkningar

är det icke alldeles lätt att konstatera, men några reflexioner synas mig ligga nära tillhands.

„Erfaringen viser“, såsom Kaj Möller riktigt anmärkt i Nationalökonomisk tidsskrift, „at Koncession i de allerfleste Tilfælde gives, saasnart visse formelle Betingelser er opfyldt“. Det liberala utövändet av prövningen lärer sammanhänga med uttalanden vid lagens antagande i 1911 års riksdag. Av dem har stöd hämtats för åsikten, att oktroj icke bör vägras för ett nytt bankföretag, därest icke fara föreligger, för att just detta företag genom konkurrensen med andra banker kunde bli till skada för affärslivet. Att göra gällande dylik allmänskadlighet blir knappast möjligt, om inflytelserika män och betydande näringsidkare söka oktroj för en bank, som de anse sig ha nytta av, och kanske t. o. m. fått landshövdingen i orten att vara med om att underteckna oktrojansökningen.

Men koncessionsbestämmelsen ger tydligtvis anledning till, att man vid tilltänkt bankgrundning redan på ett förberedande stadium meddelar sig med bankspektionen, och det låter ju tänka sig, att intresset för en ny bank blir avkylt, om det

icke har starkt stöd. I 1917 års bankkommittés första betänkande, som undertecknats av bl. a. bankinspektören, heter det: „Det torde med säkerhet kunna påstås, att befintligheten av stadgandet (om bedömandet av nyttan för det allmänna) tjänat att förebygga bildandet av åtskilliga bankföretag, vilka genom sin verksamhet och konkurrens med förut befintliga banker kunnat bli till skada för ett sunt affärsliv“.

Från svenska bankinspektionen under tidigare ledning gjorda uttalanden om småbanker, deras ofta inkompetanta ledning med bristande sinne för begränsningen av egna resurser o. s. v., ger mig anledning att antaga, att avstyrandet av bankgrundningar närmast gällt mindre bankföretag, av vilka nygrundningen faktiskt varit ringa, under det att sammanslagningarna med större banker varit så mycket livligare. Endast 5 banker i landet hade egna fonder mindre än 2 milj. kr. (och över 1 milj. kr.) vid utgången av år 1922. Att koncessionssystemet befordrat småbankernas försvinnande, måste emellertid förbli ett antagande, och att handhavandet av prövningen med hänsyn till nyttan för det allmänna därvid influerat, kan naturligtvis icke konstateras ur offentliga handlingar.

1923 års nya sparbankslag kan lyckligtvis icke på samma sätt verka hämmande för nybildningen av sparbanksbanker, vilka i huvudsak fylla småbankernas uppgifter, även om de i sin rörelse äro strängt anvisade till säkrare placeringar.

Det svenska koncessionssystemets utsträckning i senaste tid

kan i väsentliga delar betraktas såsom en naturlig konsekvens av systemet. Möjligen har man att räkna med liknande konsekvenser, om man övergår till samma system t. ex. i Danmark, liksom man synes besluten att göra det i Norge.

Oktrojförutsättningen „nytta för det allmänna“ avsåg att förebygga tillkomsten av allt för många nya banker, men hindrade icke redan existerande banker att öppna ett obegränsat antal avdelningskontor. Oktroj kunde begäras för en ortsbank och erhållas i så rymliga former, att banken därefter var oförhindrad att utveckla kontorsnätet över vidsträckta områden av landet och att förlägga sin huvudsakliga rörelse till annan landsända, eventuellt med tyngdpunkten i huvudstaden. Det är tydligt, att bestämmelsen om koncession därigenom kunde illuderas. Ett anmärkningsvärt fall utgjorde en 1917 nybildad större bank för rikets andra stad, Göteborg, som tämligen

omedelbart inrättade kontor i huvudstaden, Stockholm, och samtidigt förlade en betydande del av sin verksamhet till Malmö och Skåne, där den inköpte andra bankinstitut, för att slutligen själv sammanslås med annan större bank under ett nytt firmanamn.

Sverige räknade vid utgången av år 1900 endast 280 bankkontor inom hela riket, men deras antal hade i slutet av år 1915 sprungit upp till 713 och tilltog ändå hastigare under krigsåren. Stegringen vittnade om en tilltagande konkurrens om inlåningen, vilken föranledde en andra under år 1917 nybildad större bank — vars tillkomst koncessionssystemet sålunda icke kunnat hindra, ehuru nyttan för det allmänna av 1917 års bankgrundningar med skäl ifrågasattes — att jämväl anställa ombud på platser, där avdelningskontor ej upprättades, bl. a. såsom anknytning till lantmännens andelsföretag.

Avdelningskontor på allt flera platser försågos med fond-avdelningar, genom vilka en kombinerad fondhandel och aktie-belåningsrörelse bedrevs.

På förslag av 1917 års bankkommitté infördes därför 1918 att gälla från den 1 juli 1918 bestämmelser i 1911 års banklag (§§ 52 a, b, 168 a, b) om samma koncessionsvillkor för öppnande av avdelningskontor, som tidigare gällde för nybildande av bank, „när verksamheten finnes kunna vara till nytta för det allmänna“. In- och utlåning genom ombud förbjöds (böter 50—5,000 kr.).

Då det hastigt genomförda ändringsförslaget i banklagen rörande avdelningskontor blev bekant, den 1 mars 1918, utgjorde avdelningskontorens antal redan 1,084. Detta antal ökades med icke mindre än 235 till den 1 december 1918, huvudsakligen innan lagändringen trädde i kraft. Dennas omedelbara verkan blev sålunda en skärpning av det missförhållande, som man önskade mildra. En sekundär verkan blev givetvis, att, i samma ögonblick som friheten att öppna avdelningskontor upphörde, de redan inrättade kontoren fingo ett värde, som gjorde det angelägnare att upprätthålla dem. Efter lagändringens ikraftträdande ha ansökningar rörande avdelningskontor avslagits till stort antal, enligt upplysning 230 av 540 intill utgången av år 1923¹⁾.

¹⁾ Redan vid 1916 års ordinarie bankmöte tillrådde bankinspektören återhållsamhet vid nyöppnandet av avdelningskontor, med hänvisning till eljest möjlig lagstiftning. Bankernas omkostnader stegrades genom hållandet av överflödiga kontor. Genom ömsesidig överenskommelse mellan bankerna

Bankbolagens antal utgjorde 83 år 1910, men hade redan 1917 nedgått till 53. Det året tillsattes 1917 års bankkommitté främst för att förbereda åtgärder till att hämma bankkoncentrationen. 1919 gjordes också banksammanslagningar beroende av K. M:ts tillstånd under villkor, att sammanslagning „icke finnes vara till skada för det allmänna“. Den nya formuleringen var avsedd att göra opinionen i den köpta bankens gamla verksamhetsområde närmast avgörande. Bankbolagens antal utgör emellertid i oktober 1923 endast 34. Situationens tvång har under krisåren i flera fall icke gjort det möjligt att anvisa annan väg för ett ekonomiskt rubbat bankinstitut att trygga insättarna än den, som ledde till uppgående i annan bank, även om banksystemets rationella utformning ur allmänna synpunkter därvid blev lidande och en förstärkning inträdde i koncentrationen.

Koncernbildning genom aktieförvärv i andra banker har icke fått betydelse i Sverige. Solidarisk eller s. k. enskild bank, i vilken lottägare häftar för bankens förbindelser med hela sin förmögenhet, har givetvis av ålder varit förbjuden att förvärva huvudlott i annan solidarisk bank, och detta har skapat tradition även mot bankaktiebolags förvärv av aktier i annat bankaktiebolag. Även därutinnan har koncessionssystemet utvidgats, att det numera kräves K. M:ts tillstånd, om bank skall förvärva aktie i annan bank. Egna aktier är bank förbjuden att förvärva och att såsom pant mottaga, men kan icke hindras att ge krediter till bolag för stödköp, varvid krediterna dock måste grundas på andra säkerheter än bankens egna aktier..

Naturligtvis kan en mera eller mindre intim förbindelse på andra vägar icke förhindras. Banker i landsorten begagna sig av storbankernas huvudstadskontor såsom växlingsombud, t. ex. ett tiotal banker av Skandinaviska Kreditaktiebolaget och hälften så många av Svenska Handelsbanken.

1918 års ändringar i banklagen berövade bankirer rätt till inlåning på vanliga bankräkningar, vilket vid lagändringens tillkomst syntes starkt motiverat genom hotande missbruk, vilkas

borde minskning i antalet kunna ske efter schemat: Om ni indrar ert kontor i X, där vi varit först på platsen, indra vi vårt kontor i Y, där eder rörelse är mera betydande. -- Under kommande år, då ett flertal bankers oktrojer utlöpa och samtidigt komma att förnyas, torde försök kunna göras att indraga kontor efter sådana linjer. Därvid kommer man i konflikt med banktjänstemännens intressen och även med orsintressen. Men det är nog möjligt, att bankinspektören söker utöva det tvång, den förmår. I det norske lagförslaget har man utgått ifrån, att sådant tvång skall kunna utövas vid oktrojförklänning.

följder icke uteblivit. De allra flesta av de c:a 200 under åren 1915—1918 nyuppträdande bankirer och bankirbolag äro numera försvunna.

1919 års lag om fondkommissionsrörelse och fondbörsverksamhet, som trädde i kraft den 1 januari 1920, införde koncessionstvånget även för yrkesmässig fondkommissionsrörelse och utvidgade i samband därmed den svenska bankinspektionen till den nu s. k. bank- och fondinspektionen, för vilken fondkommissionär har att „hålla kassa och övriga tillgångar samt alla böcker, räkenskaper och handlingar, evad de angå kommissionsrörelsen eller annan av kommissionären idkad affärsverksamhet, tillgängliga för granskning“. Tillstånd att bedriva fondkommissionsrörelse betingas av en i siata hand diskretionär prövning („icke i övrigt enligt tillgängliga upplysningar finnes olämplig för yrket“). Omsorgen om sådana allmänhetens sparmedel, som under senare år dragits till placering i aktier, har sålunda förmått lagstiftaren till utsträckning av koncessions-systemet även till fondhandeln, men konsekvensen drogs i detta fall, först sedan skador skett eller gjorts oundvikliga, vilkas hotande närhet förstärkte motiven, som hämtades från missförhållandena under spekulationsåren.

„Icke utan K. M:ts tillstånd“ är en formel för koncessions-systemet, som blivit allt vanligare i svensk banklagstiftning. Dess negativa verkningar äro svåra att beräkna, såsom det antytts i fråga om nybildningen av (små)banker. Vid dess införande och tillämpning ryggas man naturligt nog tillbaks för att röra vid, vad som redan kommit till stånd och består, t. ex. redan inrättade avdelningskontor, och man inriktar omsorgen på framtiden. Därvid sker lätteligen en legalisering, premiering och monopolisering till förmån för beati possidentes, som kan finnas betänklig.

Lagstiftarens omsorg om banksättarnas trygghet

har kommit till uttryck i bestämmelser om storleken av fonderna samt en därtill anpassad begränsning av inlåningen, vilka äro allt för väl bekanta, liksom bristerna vid preciseringen av likvida medel. Att lagstiftningen vid utformandet av föreskrifter rörande bankers soliditet och likviditet främst tar sikte på insättarnas trygghet och bekymrar sig mera om deras sparmedel än om bankaktieägarnas kapital, synes mig vara principiellt riktigt, emedan allmänintresset främst gäller insättarnas rätt, vars okränkbarhet tillika är en grundval för förtroendet till bank-

rörelsen. Det har häremot anmärkts, att bankernas placering av insatta medel är nationalekonomiskt långt viktigare än deras förmåga att prompt återbetala dem enligt insättningsvillkoren, och att det i kritiska tider är långt viktigare att undvika störandet av större låntagares produktiva verksamhet genom fordran på återbetalningar än att tillgodose mindre insättares behov att utfå sina medel för upprätthållandet av sina konsumtionsvanor. Resonnemanget synes mig kortsynt, ty minskat förtroende från insättarhåll måste givetvis raskt begränsa bankernas utlåningsmöjligheter.

Att varken lagstiftning eller bankinspektion alltid förmå trygga insättare mot förlust av någon del av insatta sparmedel har i ett par fall visat sig i Sverge, senast vid avvecklingen av den ur en 1911 nybildad bank år 1918 tillkomma Privatbanken, vars insättare anteckna 24 % förlust vid slutlikvidationen 1923. Med hänvisning till bankinspektionens förmenta ansvar — och därmed statens — ha insättarna icke underlåtit att petitionera om ersättning av statsmedel, men ha avvissats. I petitionärernas motivering hänvisades till 1923 års riksdags beslut att teckna aktier för 15 milj kr. i Jordbrukarbanken, som på nyåret ersatte Svenska lantmännens bank. Rekonstruktionen av sistnämnda bank ansågs dock betingad av förbindelserna med lantmännens andelsföretag och i statens övertagande av aktiemajoritet och huvudinflytande vid tillsättningen av bankens styrelse och direktör såg man på somliga håll ett första steg till förverkligande av en statens affärsbank.

Den våldsammaste kritiken av bristfälligheten i den offentliga kontrollen över bankväsendet i Sverge har emellertid under de senast gångna åren kommit från aktieägare i banker, som sett sig nödsakade att bortskriva större del av aktiekapitalet. Många sådana bankaktieägare ha varit småfolk, och bankaktier ha betraktats som säkra. Klagomålen motiveras med hänvisning till banklagens bestämmelser (§§ 91 och 208) om bankskyldighet att träda i likvidation, när den gjort sådana förluster, att tio procent av grundfonden förlorats. Med denna bestämmelse syntes oförklarligt, att likvidation kunde utvisa förlust av 90 % av aktiekapitalet. Likvidationsfallet är emellertid svårt att konstatera i exceptionella tider, och när det konstateras, beröres ställningen av faktum.

Med begränsningen till tio procent av grundfonden har lagstiftaren tydligen icke varit för sträng vid tillvaratagandet av insättarnas trygghet.

Aktieägarnas intressen och särskilt minoriteternas tillhöra

den allmänna aktiebolagslagen, mera än banklagen och bankinspektionen.

Ingen banklagstiftning eller bankinspektion hjälper mot de skadliga verkningarna av sådana förändringar i penningvärdet, som vi ha haft i Sverige, där penningens köpkraft först under åren 1914—1920 sjunkit till omkring en tredjedel och därefter 1920—1922 stegrats till det dubbla. Med sistnämnda våldsamma deflation hava värden, som lämnats och tagits såsom hypotek för bankkrediter, ju nedgått med 50 % och ofta med mera. För penningpolitiken ansvarar riksbanken, icke bankinspektionen, och denna senare är, liksom banklagen, konstruerad för normalare förhållanden. Båda böra därför icke bedömas efter missförhållandena under exceptionella krisår, sådana som följt på världskriget.

Friheten i bankernas kreditgivning

har lagstiftningen föga inskränkt. Friheten har möjliggjort den övergång från engelskt eller rättare skottskt handelsbanksystem till tyskt industriförlagssystem, som i så hög grad förvandlat den nordiska bankrörelsens karaktär under senaste årtionden, och som lagstiftning och bankinspektion förgäves sökt motverka i Sverige. Med den svenska industriens hastiga expansion framträdde mot slutet av 1890-talet ett behov av ökat förlagskapital, som icke kunde tillfredsställas på den föga utvecklade aktiemarknaden, emedan den svenska allmänheten föredrog bankinsättningar framför aktieköp. Huru naturligt ett expansivt industriföretags bankkrediter förvandlas från rörliga driftskrediter till fasta anläggningskrediter, är lätt att förstå, liksom en banks intresse av att knyta ett framåtgående industriföretag till banken såsom fast kund, vilket tillgodosetts genom bankens utvidgade kreditgivning. För avlastning av allt för tyngande engagemang blir banken därvid tidtals intresserad av att medverka till ökning av industriföretagets eget kapital genom nyemission av aktier, till vilka insättare i bankernas kontor givetvis bli lätt anvisbara köpare.

Ingen princip torde emellertid vara viktigare att upprätthålla i en sund affärsbankspolitik, än att kredittagarens och bankens verksamhet och förmögenhet hållas möjligast åtskillda. Till värn om denna grundläggande princip upprätthölls i svensk banklagstiftning ända till år 1909 förbud för bank att förvärva aktier i bolag eller att handla med aktier för egen räkning. Kommissionshandeln med aktier tog emellertid från 1900-talets

ingång fart med inrättandet av fondavdelningarna vid allt flera avdelningskontor och med organiserandet av fondbörsen i Stockholm, inom vilken banker efterhand vunno ett växande inflytande. Samtidigt ökades hastigt aktiebelåningen i bankerna.

För att motverka farorna för bankväsendet av denna övergång från depositions- till spekulationsbanktypen tog den gamle svenske bankinspektören det initiativ, som resulterade i 1909 års lag om emissionsbanker, vilket gick ut på, att en emissionsbank skulle stiftas, vars aktiekapital skulle tecknas av minst fyra bland storbankerna, vilka samtidigt skulle erhålla rätt att besitta sådana aktier. Emissionsbanken skulle vara starkt fonderad och dess inlåningsrätt begränsas till samma belopp som dess egna medel samt insättningar på annan räkning än avistarekning icke mottagas i mindre poster än 10,000 kr.

Vid de ändringar i banklagen, som lagen angående emissionsbanker nödvändiggjorde, tillerkändes bankerna aktieförvärvsrätt. Denna begränsades till det belopp, varmed en banks reservfond översteg 50 % av dess grundfond, för såvitt det gällde förvärv av aktier i emissionsbank, men därtill kom rätt att förvärva andra aktier till hälften av nämnda belopp, i den mån aktier i emissionsbank icke inköpts.

En omedelbar följd av lagbestämmelsernas utformning, som avsåg att förbehålla aktieförvärvsrätten åt de solidaste bankerna, som under en lång verksamhet upplagt reservfonder utöver 50 % av grundfonden, blev att man vid nybildning av bank emitterade aktierna till en överkurs av 150 % eller mera och därmed erhöi aktieförvärvsrätt, samtidigt som de i lag föreskrivna avsättningarna till reservfond icke blevo hindrande, då de icke behöva fortgå utöver 50 % av grundfonden.

Genom en år 1921 i banklagen införd ändring skall emellertid reservfonden ha överskridit 50 % av grundfonden före den 1 januari 1922, om aktieförvärvsrätt skall erhållas. Samtidigt blev denna rätt begränsad till ett maximum av 10 % av bankens egna fonder och i aktiebolag för aktiehandel må bank numera ej äga utöver 30 % av aktiestocken.

Den planerade emissionsbanken har aldrig kommit till stånd, och lagen om emissionsbanker har förblivit en lag på papperet. Enär densamma förutsatte samverkan av minst fyra storbanker, men förbjöd en av dem att övertaga över 30 % av aktiestocken, varmed absolut majoritet för en aktieägare var utesluten, skulle de industriföretag, för vilka emissionsbanken kom att intressera sig, fortfarande i sina löpande bankaffärer kunna hålla sig till den affärsbank, som de själva valde. Till

att knyta industrier till viss bank såsom kunder ägnade sig sålunda icke emissionsbanken. Däri och i bankernas rivalitet ser jag skälet till, att de var för sig utnyttjade den 1909 medgivna och i 1911 års banklag intagna aktieförvärvsrätten till att förvärva andra aktier än aktier i emissionsbank till hälften av det belopp, varmed reservfonden översteg 50 % av grundfonden. Denna aktieförvärvsrätt kom att utnyttjas till förvärv av aktier i sido- och dotterbolag till bankerna. I sin ordning drevo dessa efter lagens andemening olagliga bolag industrifinansiering, fastighetsförvärv och aktieförvärv i godtycklig utsträckning med hjälp av stora krediter i sin bank. De blevo redskap för banksammanslagningar samt industribolagsfusioner. I ett fall markerades samhörigheten med banken genom bestämmelse i sidobolagets bolagsordning om vinstens avstående till banken, i den mån den överstege viss procent, vilken anordning sedermera förbjudits i lagen. Förgäves tog däremot den nuvarande bankspektören nästan årliga initiativ för lagändringar till stävjande av missbruken. Statsmakterna fingo med krigsutbrottet snart annat att tänka på och de nödiga lagändringarna ansågos böra anstå, till dess normalare tider inträtt. Under krigsåren utvecklades dotter- och sidobolagssystemet genom stiftande dels av s. k. emissionsbolag för skapande och avyttring av marerial för aktiehandeln — och aktiebelåningen — dels av s. k. värdeförvaltningsbolag för förvaltning av aktieposter, vilka kunde behöva längre tid att utmogna till avyttring. Systemets bankrutt har jag utförligare skildrat i en uppsats om Banker och emissionsbolag i Statsvetenskaplig tidskrift 1922. Dess urartning främjades av inflationen t. o. m. 1917—1918 och recidivet i början av år 1920, och dess fall blev förkrossande med den starka deflationen 1920—1922. Emissionsbolagen ha likviderat och bankerna ha i en rad fall måst rekonstrueras med tillförsel av friskt aktiekapital. En långsam avvecklingsprocess av tyngande industrikrediter pågår alltjämt, och affärsbankerna sträva tillbaka till den sundare politik, från vilken man kom på betänkliga avvägar med övergivandet av industriföretagens självständiga finansiering. I bolag för aktiehandel må bank äga aktie endast med K. M:ts tillstånd enligt lagändring 1921.

Erfarenheterna torde hava bestyrkt, att emissionsverksamhet bör hållas skild från den egentliga affärsbankverksamheten och skötas genom särskilda institut med stark fondering, vilka också böra eftersträva aktiernas avyttring till varaktigare innehavare för verklig kapitalplacering. Icke aktiespekulation utan

finansiering bör vara huvuduppgiften. Huruvida en sådan ordning hör till de fromma önskingarna, får framtiden utvisa. Tecken tyda emellertid på, att våra ledande bankmän äro benägna att, när tiden är kommen, göra försök att komma in på de antydda linjerna. Till att följa dem krävs det emellertid framför allt nya män i industri- och bankledningarna.

Huruvida dessa nya män böra stödjas av kriminaliserande lagbestämmelser mot utnyttjande av krediter i den egna banken, direkt eller indirekt, eller huruvida förbud bör införas för styrelsemedlemmar i aktiebolag, som äro stora kredittagare i en bank, att tillhöra samma banks direktion, kan diskuteras.

På sistnämnda väg har man i Sverige inslagit med nya sparbanklagen, i så måtto, att ledamöter i bankstyrelser endast i begränsat antal må sitta i sparbanksdirektion. Men på mindre orter är det icke lätt att finna många kompetenta män, och de som finnas kunna även göra nytta genom medverkan inom flera arbetsområden.

Norska bankföreningens tanke på representanter för insättare har funnits icke praktikabel i 1923 års svenska sparbankslag.

Bankinspektionens kontrollerande verksamhet

lägger den svenska bankinspektionens instruktion¹⁾ givetvis huvudvikten vid („övervaka, att gällande författningar och fastställda bolagsordningar behörigen iakttagas“) samt vid publicitetsbestämmelserna (bankrapporter och bankstatistik), men redan i instruktionen tycks mig komma till synes, huru lätt inspektionen måste kunna komma att överskrida den gräns — som jag vet, att den svenske bankinspektören är angelägen att hålla klar — bortom vilken bankledningens egen rätt att självständigt handhava kreditgivningen och ansvara för den vidtager. Det åligger bankinspektionen att meddela de föreskrifter an-

¹⁾ 1905 års betänkande med förslag till förändrade bestämmelser angående bankkontrollen ligger till grund för den utveckling av den svenska bankinspektionen till ett stort ämbetsverk, som blivit en följd av bankverksamhetens utveckling och utsträckningen av kontrollen. Bankinspektören är inom sitt ämbetsverk i regel ensam beslutande. Av de övriga fyra ledamöterna voro två tillika assistenter, en sekreterare och en rådgivande ledmot. Alla ägde utbildning såsom bankmän, och det var ej ovanligt, att ledamot efter några år återgick till banktjänst och då givetvis i en mera framskjuten befultning i medelstor eller större bank. Ändringar i instruktionen t. o. m. år 1922 ha inskränkt antalet ledamöter till tre, av vilka en bankman och en jurist, men utökat antalet biträden.

gående bankbolags bokföring, som för bankinspektionens ändamål må finnas nödiga. En banks egen inre kontroll bör givetvis vara bankens angelägenhet, icke inspektionens, om också den sistnämnda bör tillse, att denna inre angelägenhet är tillfredsställande ordnad. En bankförskingring synes mig därför icke vara en angelägenhet, med vilken bankinspektionen har att taga särskild befattning, då åtgärder därvid ankomma på bankledningen och domstolarna. Genom banklagens detaljerade föreskrifter om reservfond, vinstutdelning och balansräkning, som innebära krav på reell kontroll, torde meddelandet och övervakandet av föreskrifter rörande bokföringen näppeligen kunna undgå att beröra bankledningen, t. ex. om bankstyrelsen finner skäligt att skaffa s. k. dolda reserver genom sin avskrivningspolitik m. m. Bankinspektören torde därigenom lätteligen komma att blanda sig i bankens inre politik. Vad dess yttre politik beträffar torde banklagens soliditets- och likviditetsföreskrifter vid starka konjunkturväxlingar lätteligen ge anledning till erinringar av reel innebörd, t. ex. om aktiebelåningen tar en innormal omfattning eller eljest riskfördelningen blir allt för ensidig. I varje dylikt fall tänker jag mig, att inspektionen har lättare att påpeka, vad som icke bör göras än vad som bör göras, eller snarast lättare att påpeka, vad som icke bort göras än huru det gjorda skulle kunna göras ogjort. Därigenom torde emellertid inspektören, om han är påpasslig och skarp i sin kritik, inför den ansvarige direktören lätt kunna komma att framstå såsom en representant för den negativa efterklokhet, som inte är till mycken nytta. Och om inspektören är måttfull och hänsynfull, föreställer jag mig, att mindre hänsynfulla bankdirektörer kunna finnas benägna att nonchalera hans anmärkningar.

Banklagen ger honom i så fall maktmedel i händer till att finna gehör. Meddelande till fullmäktige i riksbanken angående förhållanden i fråga om banks förvaltning, som påkalla rättelse, torde vara vanligt, och bestämmelsen därom i bankinspektionens instruktion erinrar om den intima samverkan mellan bankinspektionen och centralbanksledningen, som torde betraktas såsom självklar. Bankinspektören äger närvara vid bankstyrelse eller bolagsstämma, vilket givetvis ger honom tillfälle att inför sådant forum framställa sina anmärkningar och där eventuellt sätta direktören på de anklagades bänk. Av logiska skäl antar jag, att man här har att söka anknytningen för den mot den svenske bankinspektören stundom framställda förebråelsen för att själv vilja välja bankdirektörerna, vilka

utan tvivel vid bankrekonstruktioner i senaste tid stundom förefallit hava tillsatts efter anvisning.

Ett maktmedel, som icke kan tänkas använt utan skadliga och delvis oöverskådliga följder, ger instruktionen i offentliggörande av inspektionens anmärkningar, där dessa anses böra komma till allmänhetens kännedom. En kreditinrättning, som är så beroende av allmänhetens förtroende, som en bank måste vara — „en banks rykte är ömtåligare än en kvinnas“ — tillfogas genom ett sådant offentliggörande säkerligen en skada, för vilken en bankspektör måste dra sig att ta ansvaret. Lika litet användbart — och av liknande skäl — torde i regel det medel vara, vilket banklagen anvisar med bankspektörens rätt att sammankalla extra bolagsstämma. En sådan blir enligt tidigare svensk erfarenhet gärna ett steg till likvidation. Om hotet att vägra förlängd oktroj haft betydelse, undandrar sig min kännedom.

I samband med ett sydsvenskt bankfallissemang har bankspektören förebräts, att åtgärden icke tillgripits i början av år 1921, d. v. s. åtminstone ett år innan banken måste likvidera och överlåta rörelsen på nytt bolag. Om bankspektören vid nämnda tidpunkt ingripit på antytt sätt, eller gjort det ännu tidigare, skulle säkerligen skulden till fallissemang i ej ringa grad skrivits på detta ingrepp. Ett lugnande uttalande rörande bankens ställning på hösten 1921 borde däremot knappast varit att förvänta från bankspektionen, men hoppet, att krisen då nått botten, och att banken möjligen kunde behöva stödjas mot överdrivna rykten, förklarar måhända detta misstag, vilket i så måtto är anmärkningsvärt, som ifrågavarande bankledning näppeligen hade anspråk på inspektionens välvilja. Direktören hade varit med från bankens början och kunnat fira dess 25-års jubileum, och jag föreställer mig, att en direktör, som är gammal i sadeln, gärna rider själv för sin bank, utan att fästa mera än nödigt avseende vid varningar, även om de motiveras med styrka, och om de framställts i tid, bli de påkallade upprepningarna väl småningom mindre verkningsfulla.

Vid en annan bankrekonstruktion tillkallades landets anseddaste bankman för medgranskning av portföljen, vilket gav anledning till insinuationer om bankspektionens auktoritet. Dessa voro tydligen obefogade, eftersom tillkallandet säkerligen avsåg stöd vid rekonstruktionen, som näppeligen kunde lämnas från inspektionen, och naturligtvis skedde genom bankledningen och icke genom inspektionen.

Brister i den offentliga kontrollen över bankväsendet

kunna naturligtvis icke helt avhjälpas, så vanskelig som en offentlig inspektion över bankverksamheten är och så ofullkomlig, som den lagliga regleringen alltid måste förbli, om den ej skall slå över i skadligt tvång. Att därför avstå från särskild banklagstiftning och inspektion synes mig oriktigt, även därför att denna gren av samfundslivet redan lagts under normer, som böra upprätthållas och efterlevas i enskilt och allmänt intresse. En oriktig föreställning bland allmänheten om de garantier, som det offentliga därmed iklätt sig, kan icke håller betraktas såsom ett giltigt skäl för det offentliga att avsäga sig kontrollen.

Men om särskild banklagstiftning och bankspektion skall bestå i de nordiska länderna, äro successiva försök till att utveckla båda tidsenligt icke frånkomliga. 1923 års riksdag i Sverige uttalade sig för utredning i sådant syfte, och ehuru ändringarna i banklagen under de senare åren varit många och tendensen stark till att göra allt flera förhållanden beroende av K. M:ts tillstånd, d. v. s. realiter av bankspektionen, åsyftas ytterligare steg i samma riktning i Sverige. Ett norskt utkast till „Lov om aktiebanker“ ansluter sig, under protest (den 6 januari 1923) från den norska bankföreningen, till den svenska koncessionslinjen.

Laggaranti för riskfördelning.

I sistnämnda utkast till lag lyder § 24: „En bank må icke innrömma nogen person höiere kredit enn til et belöp som svarer til femogtredivet procent av bankens aktiekapital med tillägg av oplagt reservefond“.

En dylik bestämmelse kan näppeligen undgå att bliva uppmärksammas i Sverige, där krigsåren och de därpå följande krisåren medfört ensidigheter i bankers riskfördelning, som visat sig lika betänkliga för soliditeten och likviditeten som stridande mot principen om fri kreditgivning, vilken jag betraktar som bärande i en sund modern kreditpolitik. Skall bankväsendet tillfredsställa C. A. Agardhs ideal, måste den principen upprätthållas, att envar skall ha den kredit, han begär, om han och hans företag äro kredivärdiga och om han kan ställa nödig säkerhet och är villig att betala gällande ränta. Den generella kreditbegränsningen tillkommer sedan centralbanken genom diskontot. Med den genomförda bankkoncentrationen och bankernas intima förbindelser med kreditbehövande

storföretag, har denna objektiva princip kränkts till skada för den fria företagsamheten och för den konsumerande allmänheten, som inom allt flera områden av näringslivet ställts inför monopolistiska sammanslutningar, gynnade av bankerna och ofta direkt eller indirekt skapade och ledda av dem. Mellan banker och industriföretag ha vi fått litet för mycket av „interlocking directorates“.

Den nyss anförda bestämmelsen ur det norska banklagsförslaget synes mig byggd på en riktig tanke, vars förverkligande kan gagna bankväsendet och bidra till återställandet och upprätthållandet av en fri kreditgivning. Hur tanken lämpligast bör realiseras i lagstiftningen, d. v. s. utformas i lag (procentsatsen av bankens fonder, möjligen även hänsyn till kredittagande bolags aktiekapital och reservfond), är jag icke beredd att uttala mig om. Möjligheten för lagstiftaren att här utöva ett tvång till frihet tilltalar mig emellertid mycket mera än vissa av de senare årens ändringar i banklagen. Vid nordiska nationalekonomiska mötet i Kristiania avvisades tanken från svenskt bankdirektörshåll med hänvisning till ett praktiskt fall, som så långt ifrån bevisade en dylik laglig begränsnings olämplighet, att det fastmera utgjorde ett exempel på dess behövlighet och den nytta, den kunde gjort, om den redan existerat och förhindrat ett bankbolag med 180 milj. kr. i fonder att lämna ett enda industriellt företag en kredit på 150 milj. kr. När en kredittagare får för mycket, måste andra kreditbehövandes behov bli orättvist eftersatta. Och nationalekonomiskt måste sådant i stort och i princip lända till allmän skada, även om den oproportionerliga krediten lyckligt avvecklas. Ur bankens egen synpunkt borde kreditens fördelning på mera än en bank varit tänkbar.

Det är dock möjligt, att en begänsning i lag av kreditgivningen till en enskild kund kommer att bli mindre kännbar för storbankerna än för de medelstora och mindre bankerna. Dessa senare synas emellertid för sin existens behöva ålägga sig särskild varsamhet vid riskfördelningen. En mäktigt bidragande orsak till, att mindre och medelstora banker tidigare kommit att uppgå i större bankinstitut, synes i flera fall ha varit, att en stor kunds kreditbehov vuxit till en omfattning, som påkallat stödet av mäktigare bankresurser.

Om kreditbegränsning enligt lag kan bidra att konservera de mindre och medelstora bankerna inom deras naturliga verksamhetsområden, är detta endast en fördel i fråga om svenska förhållanden.

Därmed upprätthållas möjligheterna till sund konkurrens och allsidigare tillgodeseende av olika kreditbehov.

Marginalen mellan in- och utlåningsräntorna.

I bankernas verksamhet är ingenting av större betydelse för näringslivet och allmänheten än den marginal bankerna tillämpa mellan in- och utlåningsräntorna.

Norska bankföreningen har fruktat, att § 18 i det norska banklagförslaget skulle föranleda bankinspektionen att inskrida rörande banks tillämpning av extraordinära räntesatser. Jag tänker mig, att ett sådant inskridande kan ske utan särskild lagbestämmelse i Sverge, därest bank i konkurrensen med andra banker tillämpar extraordinärt hög ränta för insatta medel eller om den betingar sig extraordinärt höga utlåningsräntor, t. ex. för lån till valutaspekulanter.

Räntemarginalen ha de svenska bankerna anmärkningsvärt vidgat under senaste årtionde, från en faktisk marginal om föga över $1\frac{1}{2}\%$ före 1912 till något över $2\frac{1}{2}\%$ år 1918. Den torde ha utgjort omkring 3% år 1923. Förhållandet vore oförklarligt utan Svenska bankföreningens ränteöverenskommelser, vilka synas tillräckligt bindande, för att en medelstor bank skall iakttaga dem, även om det strider mot dess enskilda fördel, vilket påtagligen kunnat sägas om en sydsvensk bank 1923, vars insättningar lida av 3% ränta, när sparbankerna ge 4% . Den av staten behärskade Jordbrukarbanken har också tillämpat $3\frac{1}{2}\%$ under år 1923.

Sverges riksbank erhöll emellertid år 1920 en rätt att gotgöra ränta å depositioner, vilken gavs den bl. a. för att påverka räntemarginalen, men lämnats oanvänd under 1923, då bankerna eller några av dem sannolikt ansetts behöva fördelen av en bred marginal.

Centralbankens kontroll över bankerna

är ett naturligt och nödvändigt komplement till banklagen och bankinspektionen. Ständig och intim förbindelse mellan inspektionen och riksbanksledningen hålles påtagligen, personligt och reelt i Sverge.

En stor hänsynsfullhet mot de ledande storbankerna vore väl oförklarlig, om ej bankinspektören kunde antagas vara en inflytelserik statlig representant för bankrörelsens fackliga intressen. Det torde få betraktas såsom rent mänskligt, att inspek-

tören känner ett slags solidaritet med den näringsgren, vars väl han har att tillse. Man har i vårt land också anmärkt, att storbankerna genom bankinspektören också få ett finger av statens hand.

Vid arbetsdelningen mellan centralbanken och privatbankerna är en förståelsefull samverkan förutsatt, vid vilken den förra tillförsäkrats ledningen.

Huru denna samverkan realiserats, beror helt visst i ej ringa grad på personerna.

Det personliga är det viktigaste, ty allt hänger ju ytterst på männen, som äro de ledande. Men med ett gott system kommer en man längre, än under ett otidsenligt och dåligt.

Våra främsta bankmän finna givetvis mera lockande ställningar inom privatbankerna än inom bankinspektionen eller i riksbanken.

Förslag föreligga i Sverge, avsedda att göra det lättare än förr att tillförsäkra riksbanken både bankmässig erfarenhet av högsta kvalitet och teoretisk skolning inom ledningen.

Den nationalekonomiska kritiken har efter 1920 med mycket erkännande följt stabiliseringen av det svenska penningvärdet, vilket det är riksbankens huvuduppgift att upprätthålla såsom grundförutsättningen även för den statliga kontrollen över bankväsendet.

En osäkerhet på denna punkt har följt med riksbankens höjning av diskontot från $4\frac{1}{2}$ till $5\frac{1}{2}$ % fr. o. m. den 9 november 1923.

Eftersom riksbankens sedelreserv, vilken i genomsnitt för år bör beräknas till 25 % av sedelutgivningsrätten, vid diskontoförhöjningen nedgått till 16 % och var sjukande, kan höjningen förklaras såsom behöfvig över årsskiftet¹⁾.

Omsorgen om guldpariteten bör, om starkare rubbningar inträda i den amerikanska prisnivån och i dollarkursen, underordnas plikten att hålla den svenska prisnivån stabil.

Att riksbanken hyllar denne åsikt, borde klargöras i bestämda uttalanden. Ty ingenting är skadligare än ovissheten om centralbanksledningens avsikter.

¹⁾ Se Sommarin i Svensk Sparbankstidskrift 1923, h. 6.